

Krystyna Gomółka

Wymiana handlowa Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją

Acta Politica nr 29, 5-16

2014

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Gomółka*

WYMIANA HANDLOWA POLSKI Z ARMENIĄ, AZERBEJDŻANEM I GRUZJĄ

Wstęp

Strategiczne położenie Azerbejdżanu, Armenii, Gruzji i surowce, którymi te państwa dysponują sprawiły, że zainteresowani są nimi partnerzy handlowi z całego świata. Trzy niewielkie pod względem powierzchni państwa południowego Kaukazu są eksploratorami kopalin¹. W dobie dynamicznego rozwoju rynku paliw szczególną uwagę skierowano na Republikę Azerbejdżanu, która jest jednym z najstarszych producentów ropy, dysponuje również bogatymi złożami rud żelaza, alunitu, pirytu, molibdenu, kobaltu, cynku i miedzi. Poza wydobyciem i eksploatacją surowców w Azerbejdżanie rozwija się przemysł przetwórczy artykułów spożywczych, odzieżowy, chemiczny, materiałów budowlanych, metalurgiczny, maszyn i urządzeń oraz elektroniczny. Republika Armenii jest zasobna w rudy metali: molibdenu, miedzi, cynku, ołowiu, żelaza, występują tu również: złoto, srebro i platyna. Oprócz przemysłu wydobywczego, państwo słynie z produkcji artykułów elektrycznych, chemicznych, spożywczych oraz jubilerstwa. Do głównych bogactw mineralnych Gruzji należą rudy manganu, miedzi, cyny, ołowiu, arsenu i złota. Rozwijającymi się gałęziami przemysłu są produkcja stali, urządzeń elektrycznych, chemikaliów oraz wyrobów z drewna. Ten bogaty pod względem surowców region cieszy się zainteresowaniem wielu kontrahentów, dotyczy to zwłaszcza Azerbejdżanu, którego głównymi partnerami handlowymi

* dr hab. Krystyna Gomółka prof. PG, kierownik Zakładu Nauk Społecznych na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, e-mail: kgom@zie.pg.gda.pl

¹ Powierzchnia Azerbejdżanu wynosi 86 600 km², ludność – 9,4 mln (dane na 31.12.2013 r.); powierzchnia Armenii to 29,800 km², ludność – 3,02 mln (dane na 31.12.2012 r.); powierzchnia Gruzji to 69 700 km², ludność – 4,3 mln (dane z 2002 r., z ostatniego spisu powszechnego).

w latach 90. XX wieku były kraje WNP: Rosja, Turkmenistan, Gruzja i Ukraina. Geograficzna struktura partnerów handlowych po 2000 roku uległa zmianom i polegała na wzroście obrotów handlowych z krajami UE, jednak do 2004 roku największymi partnerami handlowymi Azerbejdżanu pozostawały kraje WNP. Po 2005 roku zostały one wyparte przez Włochy, Indonezję, Niemcy, Turcję, Wielką Brytanię, Tajlandię, Francję i USA. Silną pozycję w handlu z Azerbejdżanem zachowała Federacja Rosyjska. W latach 1991–2011 rząd Armenii podpisał ponad 40 umów bilateralnych o handlu i stosunkach gospodarczych oraz umowę o wolnym handlu z państwami WNP – głównymi partnerami w latach 90. XX wieku. Pierwsza dekada XXI wieku charakteryzowała się wzmocnieniem kontaktów Armenii z krajami europejskimi. Partnerami handlowymi Armenii zostały: Niemcy, Holandia, Belgia, Szwajcaria, Bułgaria i Ukraina, a spoza Europy – Gruzja, Chiny i Stany Zjednoczone². Gruzja stworzyła jeden z bardziej liberalnych systemów w handlu zagranicznym na świecie. Zmiany te wymusiła w 2006 roku Federacja Rosyjska wprowadzając embargo na import win i wód mineralnych, które jej zdaniem nie spełniały standardów sanitarnych rosyjskiego rynku. Największymi partnerami handlowymi Gruzji w latach 90. XX wieku były: Turcja, Azerbejdżan, Armenia, USA, Francja, Ukraina, Niemcy, a do 2006 roku – Federacja Rosyjska. W drugiej dekadzie XXI wieku do tych państw dołączyły Chiny. Polska pozostaje partnerem handlowym trzech krajów regionu od lat 90. XX wieku. Celem artykułu jest charakterystyka wymiany handlowej Polski z Azerbejdżanem, Armenią i Gruzją w latach 2001–2012 i ocena jej udziału w ogólnej wymianie kraju.

Podstawy prawne wymiany handlowej Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją

Polska była jednym z pierwszych państw, które uznały niepodległość krajów Południowego Kaukazu na początku lat 90. XX wieku, kiedy to rozpoczęto procedury nawiązywania stosunków dyplomatycznych. Najwcześniej zakończyły się one z Republiką Azerbejdżanu w lutym 1992 roku, z Gruzją – 28 kwietnia

² G. Hayrapetyan, V. Hayrapetyan, *The Regional and International Trade of Armenia. Perspectives and potentials*, http://users.freenet.am/~grigorh/files/RA_Trade_Potential.pdf (21.07.2014).

1992 roku, a z Republiką Armenii – w listopadzie 1992 roku³. W przypadku Gruzji początek procesu formalizacji współpracy zarówno ramowej, jak i sektorowej zaczął się w 1993 roku. Z Azerbejdżanem wzrost zawieranych umów datuje się na 1997 rok, a z Armenią na 1999 rok.

Współpraca gospodarcza Polski z państwami Kaukazu Południowego od nawiązania stosunków dyplomatycznych do integracji ze strukturami UE realizowana była na podstawie podpisanych dokumentów. W przypadku Gruzji jest to bilateralny traktat o przyjaźni i współpracy. W odniesieniu do Armenii jest to umowa multilateralna ze Wspólnotami Europejskimi, której stroną stała się Polska wraz z wejściem do UE. Traktat o przyjaźni i współpracy Polska zawarła z Gruzją 20 kwietnia 1993 roku. Wszedł on w życie dopiero 5 listopada 1999 roku i miał obowiązywać przez 10 lat, z możliwością przedłużania na kolejne pięć lat⁴. W obszarze współpracy gospodarczej, w tym handlowej, traktat przewidywał wzajemne działania na rzecz jej rozwoju, zgodnie z zasadami rynkowymi. Ich uzupełnieniem miało być prawne uregulowanie przez strony przepływu kapitałów, siły roboczej oraz towarów i usług. Partnerzy zobowiązali się do ułatwiania współpracy przedsiębiorstw państwowych, prywatnych oraz innych podmiotów gospodarczych, zwłaszcza o charakterze inwestycyjnym i kapitałowym⁵.

Z Azerbejdżanem Polska 26 sierpnia 1997 roku zawarła Umowę o współpracy gospodarczej i handlu, na podstawie której odbywała się wymiana handlowa między partnerami. Wraz z wejściem Polski do UE 1 maja 2004 roku umowa ta przestała obowiązywać⁶.

Współpraca gospodarcza, szczególnie w latach 90. XX wieku, umożliwiała Polsce utrzymanie i rozwój interesów na rynkach wschodnich. Choć Azerbejdżan i Gruzja są niedużymi krajami (a więc i rynkami), to jednak obecność polskich przedsiębiorstw w regionie kaukaskim była ważna, bo w tym okresie przed Polską dopiero otwierały się zwiększone możliwości współpracy gospodarczej z Zachodem.

³ Współpraca dwustronna, http://baku.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_obustronna (29.07.2014); stosunki dwustronne Polska–Armenia, <http://www.erywan.msz.gov.pl/pl/aktualnosci> (29.07.2014); stosunki dwustronne Gruzja–Polska <http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Gruzja> (29.07.2014).

⁴ Traktat o przyjaźni i współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Gruzji, sporządzony w Tbilisi dnia 20 kwietnia 1993 r., art. 19, Dz. U. z 2000 r. nr 2, poz. 7.

⁵ Ibidem.

⁶ W związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej z dniem 1 maja 2004 r. przestała obowiązywać umowa o współpracy gospodarczej i handlu (z 26.08.1997 r.), która była stosowana prowizorycznie. *Azerbejdżan – Przewodnik dla przedsiębiorców*, Wyd. UNIDO, Warszawa 2007, s. 95.

Ramowe porozumienie z Armenią jest pochodną wejścia Polski do UE. Umowa o partnerstwie i współpracy została podpisana ze Wspólnotami Europejskimi 22 kwietnia 1996 roku. Polska stała się stroną tej umowy 1 maja 2004 roku, ale dokument zaczął formalnie obowiązywać od 1 marca 2005 roku⁷. W umowie o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Armenii określono cele partnerstwa jako stworzenie odpowiednich ram dla dialogu politycznego; wspieranie armeńskich wysiłków na rzecz demokracji, rozwoju gospodarki i procesu transformacji gospodarczej; rozwój wymiany handlowej i inwestycji; zbudowanie podstaw współpracy prawnej, gospodarczej, finansowej, społecznej, cywilnej, technologicznej i naukowej. Podobne zapisy zawarto w układach o partnerstwie i współpracy z Azerbejdżanem i Gruzją⁸. Ponadto Gruzja podpisała 27 czerwca 2014 roku nową umowę stowarzyszeniową z UE, dlatego układ pierwszej generacji nie ma znaczenia dla stosunków dwustronnych z Polską⁹. W przypadku Armenii planowane podpisanie umowy stowarzyszeniowej z UE nie nastąpiło z powodu oświadczenia strony armeńskiej 3 września 2013 roku o zamiarze włączenia się do Unii Celnej z Rosją, Kazachstanem i Białorusią i stworzenia Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej. Istotną kwestią dla Armenii są relacje z Federacją Rosyjską, która jest ważnym partnerem politycznym i handlowym¹⁰. Dodatkowo Polska 30 marca 2005

⁷ Umowa o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony, a Republiką Armenii z drugiej strony, podpisana w Luksemburgu dnia 22 kwietnia 1996 r., Dz. U. z 2006 r. nr 39, poz. 269; Protokół do Umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony, a Republiką Armenii z drugiej strony, podpisanej w Luksemburgu dnia 22 kwietnia 1996 r. w celu uwzględnienia przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii oraz Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, sporządzony w Brukseli dnia 19 maja 2004 r., Dz. U. z 2006 r. nr 39, poz. 270.

⁸ Umowa o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony, a Republiką Armenii z drugiej strony, podpisana w Luksemburgu dnia 22 kwietnia 1996 r., art. 1, Dz. U. z 2006 r. nr 39, poz. 269.

⁹ Zob.: Tekst Umowy stowarzyszeniowej Gruzji z Unią Europejską, http://www.eeas.europa.eu/georgia/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm (20.06.2014).

¹⁰ Armenia jako pierwszy kraj podpisała i ratyfikowała umowę o strefie wolnego handlu w ramach WNP. Prowadzi możliwie zdywersyfikowaną politykę, jest bowiem zainteresowana harmonizacją prawną zarówno z UE, jak i z Rosją. Po wycofaniu się z zawarcia umowy stowarzyszeniowej z UE, Armenia podpisała porozumienie w sprawie Unii Celnej z Rosją, Białorusią i Kazachstanem, która w 2015 r. ma zostać przekształcona w Unię Eurazjatycką.

roku zawarła umowę o współpracy gospodarczej z Republiką Azerbejdżanu¹¹, a dwa lata później, czyli 5 listopada 2007 roku, podpisała podobny dokument z Gruzją¹². Armenia jako ostatnia zawarła umowę o współpracy gospodarczej z Polską 12 marca 2010 roku¹³. Z Azerbejdżanem umowa zaczęła obowiązywać już po sześciu miesiącach od podpisania, czyli od 30 września 2005 roku, z Gruzją po ośmiu miesiącach, czyli od 1 lipca 2008 roku. Najszybciej, bo po około trzech miesiącach – 16 czerwca 2010 roku weszła w życie umowa z Armenią. Jest to swoiste świadectwo wagi bilateralnej współpracy gospodarczej we wzajemnych relacjach. W tekście trzech umów uwzględniono członkostwo Polski w UE. Regulacje w nich zawarte obejmują: wykorzystanie potencjału gospodarczego dla wzmocnienia dwustronnych relacji; intensyfikację wzajemnych stosunków, zwłaszcza w obszarze inwestycji i innowacji Polski z tymi trzema krajami oraz rozwój międzyregionalnej współpracy gospodarczej. W umowie z Azerbejdżanem do tekstu dodano paragraf o finansowaniu przedsięwzięć gospodarczych, a w umowie z Gruzją o rozwoju wymiany handlowej. Umowę z Armenią uzupełniono o rozwój wymiany handlowej i finansowanie projektów gospodarczych. Do priorytetowych obszarów współpracy w umowach z Armenią i Gruzją włączono transport i energetykę. W dokumencie z Azerbejdżanem wyeksponowano współpracę w sektorze paliwowo-energetycznym, przemyśle spożywczym i lekimi, projektowanie, budowę, remont oraz modernizację technologiczną obiektów. W dokumencie z Azerbejdżanem i Gruzją dodatkowo założono udzielanie gwarancji dla przedsięwzięć gospodarczych. W umowie z Armenią wyszczególniono sprzyjanie realizacji projektów w sektorze naftowym, gazowym i elektroenergetycznym, uzupełnione o kooperację w dziedzinie certyfikacji i standaryzacji. W umowie z Azerbejdżanem i Armenią podkreślono współpracę w zakresie usług konsultingowych, popieranie wymiany specjalistów, uczestnictwo w targach i wystawach, misjach gospodarczych, seminariach i innych przedsięwzięciach sprzyjających bilateralnej współpracy handlowej.

¹¹ W związku z członkostwem Polski w Unii Europejskiej z dniem 1.05.2004 r. straciła moc umowa o współpracy gospodarczej i handlu podpisana z Azerbejdżanem 26.08.1997 r., która była stosowana tymczasowo. Od 1.05.2004 r. stosunki ramowe, w tym gospodarcze, Polski z Azerbejdżanem są realizowane na podstawie Układu o partnerstwie i współpracy zawartego przez Azerbejdżan z UE. W związku z tym podpisano nowe porozumienie uwzględniające członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy gospodarczej, sporządzona w Warszawie dnia 30 marca 2005 r., M.P. z 2006 r., nr 10, poz. 128.

¹² Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Gruzji o współpracy gospodarczej, sporządzona w Warszawie dnia 5 listopada 2007 r., M.P. z 2008 r., nr 79, poz. 695.

¹³ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii o współpracy gospodarczej, sporządzona w Erewaniu dnia 12 marca 2010 r., M.P. z 2010 r., nr 56, poz. 761.

Realizacja wymiany handlowej

Kontakty handlowe Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją można ocenić jako mało znaczące dla gospodarek obu stron. Obroty handlowe Polski z Azerbejdżanem w latach 2001–2012 nie utrzymywały się na wysokim poziomie¹⁴. Wymianę handlową Polski z Republiką Azerbejdżanu w latach 2001–2012 przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wymiana handlowa Polski z Republiką Azerbejdżanu w tys. USD w latach 2001–2012*

Rok	Obroty handlowe	Eksport	Import	Saldo
2001	13 281	11 774	1507	10 267
2002	8769	7133	1636	5497
2003	11 772	8941	2831	6110
2004	21 877	19 237	2640	16 597
2005	22 721	15 356	7365	7991
2006	26 542	22 476	4066	18 410
2007	31 588	27 796	3792	24 004
2008	41 013	32 088	8925	23 163
2009	33 010	25 505	7505	18 000
2010	31 492	25 721	5771	19 950
2011	122 627	119 517	3110	116 407
2012	48 739	45 256	3483	41 773

* Dane GUS dotyczące wymiany handlowej są niekompletne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych http://www.trademap.org/countrymap/Bilateral_TS.aspx (30.06.2014).

Z danych zaprezentowanych w tabeli 1 wynika powolny i systematyczny wzrost obrotów Polski z handlu z Azerbejdżanem, które były jednak niewielkie. Najniższą wartość osiągnęły w 2002 roku wynosząc 8,7 mln USD, a najwyższą wartość w 2011 roku – 112 mln USD. W latach 2001–2012 szybciej wzrastała wartość polskiego eksportu i nieco słabiej importu. Saldo handlowe przez cały badany okres było dla Polski dodatnie. Polski eksport do Azerbejdżanu obejmował towary wysoko przetworzone: elektryczne maszyny i urządzenia, artykuły spożywcze, produkty chemiczne, towary perfumeryjne, kosmetyczne i toaletowe, produkty z papieru i kartonu oraz artykuły z kamienia i cementu. Asortyment towarów

¹⁴ Dane statystyczne GUS z lat 90. XX w. nie zawierają informacji o wymianie handlowej z Armenią i Gruzją. Wielkość wymiany handlowej z Azerbejdżanem została odnotowana jedynie w niektórych Rocznikach Handlu Zagranicznego.

importowanych przez Polskę z Azerbejdżanu ulegał stałemu zwężeniu. W latach 90. XX wieku towarami sprowadzanymi były: orzechy, bawełna, urządzenia dla lotnictwa i pompy. Od początku pierwszej dekady XXI wieku eksport azerski do Polski ogranicza się do ropy naftowej, propylenu i orzechów¹⁵.

Znacznie mniejsze obroty charakteryzują polską wymianę handlową Polski z Republiką Armenii. Z uwagi na minimalny udział w strukturze polskiego handlu zagranicznego były one nieregularnie odnotowywane przez GUS. Wymianę handlową Polski z Republiką Armenii w latach 2001–2012 przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Wymiana handlowa Polski z Republiką Armenii w tys. USD w latach 2001–2012

Rok	Obroty handlowe	Eksport	Import	Saldo
2001	2444	2413	31	2382
2002	2551	2505	46	2459
2003	3473	3273	138	3135
2004	3693	3658	35	3623
2005	4938	4240	698	3542
2006	17 669	9895	7774	2121
2007	24 540	17 583	6957	10 626
2008	36 842	31 253	5389	25 664
2009	34 556	33 900	656	33 244
2010	31 926	29 786	2140	27 646
2011	36 352	35 438	914	34 524
2012	33 246	32 672	574	32 098

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.trademap.org/countrymap/Bilateral_TS.aspx (30.06.2014).

Dane zaprezentowane w tabeli 2 wskazują na rosnące obroty w handlu zagranicznym Polski z Republiką Armenii – w 2001 roku wyniosły one 2,4 mln USD a w 2012 roku – 33,2 mln USD. Przez cały badany okres systematycznie wzrastał polski eksport do tego państwa, zwiększał się również import. W kontaktach z Armenią Polska miała dodatnie saldo handlowe. Struktura wymiany handlowej cechowała się dużym zróżnicowaniem i rozdrobnieniem. Do najczęściej wysyłanych przez Polskę towarów należały: maszyny i urządzenia techniczne i elektryczne, produkty przemysłu chemicznego, artykuły spożywcze. Towary impor-

¹⁵ *Azerbejdżan. Przewodnik dla przedsiębiorców*, Wyd. UNIDO, Warszawa 2007, s. 145; dwustronna współpraca gospodarcza, http://www.baku.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_obustronna/wspolpraca_gospodarcza (5.07.2014).

towane z Armenii to: aluminium, artykuły metalowe, napoje alkoholowe, ocet, produkty przemysłu chemicznego, azbest, mika, orzechy, artykuły budowlane, tj. wapno, cement i gips¹⁶.

Najprężniej rozwijała się wymiana handlowa Polski i Gruzji. Po stosunkowo niskich, i nie zawsze odnotowywanych w latach 90. XX wieku obrotach, współpraca nabrała tempa w pierwszej dekadzie XXI wieku. Wymianę handlową Polski z Gruzją w latach 2001–2012 zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Wymiana handlowa Polski z Gruzją w tys. USD latach 2001–2012

Rok	Obroty handlowe	Eksport	Import	Saldo
2001	4476	3538	938	2600
2002	3985	2964	1021	1943
2003	3869	3638	231	3407
2004	9935	8419	1516	6903
2005	14 360	13 623	737	12 886
2006	23 551	20 483	3068	17 415
2007	47 569	41 291	6275	35 016
2008	56 308	51 422	4886	46 536
2009	43 705	38 720	4985	33 735
2010	53 976	49 222	4754	44 468
2011	72 583	63 052	9531	53 521
2012	91 126	85 816	5310	80 506

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.trademap.org/countrymap/Bilateral_TS.aspx (30.06.2014).

Handel Polski z Gruzją w latach 2001–2012 charakteryzował się wzrastającymi obrotami, choć były one niewielkie. W 2001 roku wyniosły 4,5 mln USD a w 2012 roku wzrosły do 91 mln USD. Dane wskazują, że przez cały badany okres wzrastał polski eksport, słabiej rozwijał się import – Polska miała z Gruzją dodatni bilans handlowy. Do towarów eksportowanych zaliczyć należy: maszyny i urządzenia, farmaceutyki i kosmetyki, chemię gospodarczą, artykuły spożywcze i samochody. Od Gruzji kupowano: wino, ocet, owoce, przyprawy, bulwy kwiatów, sól, siarkę, kamień, gips, wapno i artykuły gumowe.

Polska, zwiększając eksport do krajów południowego Kaukazu, często inicjowała kontakty handlowe. Przyczyn stosunkowo małego importu należy szukać w ograniczonej strukturze towarowej państw Kaukazu Południowego, odległości

¹⁶ Artykuły handlu Polski z Armenią, http://www.erywan.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/informator_ekonomiczny (30.06.2014).

między partnerami, rozwojowi handlu z sąsiadami i „starymi” krajami UE. Dużą rolę w pogłębianiu zagranicznych kontaktów, w tym na rynkach krajów Kaukazu Południowego, odgrywało wsparcie finansowe udzielane polskim firmom uczestniczącym w targach i wystawach na świecie. W 2005 roku po raz pierwszy dotacje takie otrzymali przedsiębiorcy, którzy zdecydowali się na prezentację towarów na targach w Baku¹⁷. Od 2006 roku z inicjatywy Ministerstwa Gospodarki na liście B znalazły się targi w Gruzji i Armenii¹⁸. Polskim eksporterom na te rynki pomagała też Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych, która oferowała ubezpieczenia dla firm realizujących sprzedaż towarów w warunkach długo- i średnioterminowych¹⁹. Wsparcia handlowcom udzielały również Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji polskich ambasad w Baku, Tbilisi, Erywanii. W inicjowaniu kontaktów bilateralnych Polski z Armenią, Gruzją i Azerbejdżanem pomagały natomiast Międzyrządowe Komisje ds. Współpracy powołane do życia na podstawie umów o współpracy gospodarczej²⁰. Organizowały one spotkania producentów, fora biznesowe, podczas których oprócz wymiany poglądów na temat intensyfikacji obrotów handlowych, inicjowano podpisywanie kontraktów. Począwszy od 2006 roku, komisje wraz izbami gospodarczymi organizowały ekspozycje narodowe w Armenii, Azerbejdżanie i Gruzji, w których uczestniczyły największe polskie przedsiębiorstwa. Celem tych działań było zwiększenie obrotów handlowych Polski z państwami Kaukazu Południowego.

Porównując obroty handlowe Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją w latach 2001–2012 należy podkreślić, że najszybciej rozwijały się one z Gruzją, która jest dysponentem mniejszej ilości bogactw mineralnych niż Azerbejdżan. Obroty handlowe Polski z Azerbejdżanem w 2001 roku wyniosły 13,2 mld USD, podczas gdy z Gruzją osiągnęły zaledwie 4,5 mln USD. Po 11 latach współpracy handlowej w 2012 roku obroty handlowe z Azerbejdżanem stanowiły

¹⁷ Dofinansowanie uczestnictwa w targach lub wystawach mogli otrzymać przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą lub mający swoją siedzibę w Polsce. Dofinansowanie można było otrzymać tylko na targi i wystawy zakwalifikowane przez ministra gospodarki jako imprezy dotowane. Lista A – polskie wystawy narodowe, lista B – targi o priorytetowym znaczeniu dla polskiej gospodarki, lista C – imprezy targowe, do których aplikowanie może być ograniczone w przypadku wyczerpania środków finansowych. *Azerbejdżan...*, s. 102.

¹⁸ Targi w Azerbejdżanie, <http://bpexpo.pl/2014-bakubuild> (30.6.2014); targi i wystawy w Gruzji, http://tbilisi.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpraca_gospodarcza/tbilisi_ge_a_45 (10.08.2014); Armenia – miasta, w których prowadzone są targi, <http://www.wzsp.pl/coie/bwp/p-r-m-a-23504/aktualnosci.htm> (10.08.2014).

¹⁹ Polisa na wschód, http://www.kuke.com.pl/polisa_na_wschod_mp.php (10.08.2014).

²⁰ Polsko-Gruzińska Międzyrządowa Komisja ds. Współpracy Gospodarczej została utworzona w 2007 r.; Polsko-Azerbejdżańska Międzyrządowa Komisja ds. Współpracy Gospodarczej powołano 2005 r. Najpóźniej powołano Polsko-Armeńską Międzyrządową Komisję ds. Współpracy Gospodarczej – w 2010 r.

48 mld USD, a z Gruzją osiągnęły wartość 91 mln USD. Ogółem, suma obrotów handlowych Polski z Gruzją za lata 2001–2012 była większa niż Polski z Azerbejdżanem. Spowodowane to było tym, że nie zrealizowano projektu przedłużenia rurociągu Odessa-Brody do Płocka i Gdańska. Projekt umożliwiłby Polsce zwiększenie zakupu paliw płynnych w Azerbejdżanie i poważnie zwiększyłyby obroty handlowe między partnerami. Znacznie słabsze wyniki w handlu z Polską osiągnęła Republika Armenii. Obroty handlowe z tym państwem wyniosły w 2001 roku zaledwie 2,4 mln USD, a w 2012 roku stanowiły nieco ponad 33 mln USD. Łącznie obroty handlowe Polski z trzema państwami Kaukazu Południowego w 2001 roku stanowiły 0,005% całości polskich obrotów handlowych, a w 2012 roku – 0,045%²¹. Mimo że cechowała je tendencja wzrostowa, to nie miały one większego wpływu na sytuację ekonomiczną Polski.

Zakończenie

Współpraca gospodarcza Polski z Państwami Kaukazu Południowego, od nawiązania stosunków dyplomatycznych do integracji ze strukturami UE, realizowana była na podstawie podpisanych dokumentów. W przypadku Gruzji był to bilateralny traktat o przyjaźni i współpracy zawarty już 20 kwietnia 1993 roku, który wszedł w życie dopiero 5 listopada 1999 roku. W odniesieniu do Armenii jest to umowa multilateralna ze Wspólnotami Europejskimi, której stroną stała się Polska wraz z wejściem do UE. Podobne umowy o partnerstwie i współpracy zostały podpisane z Azerbejdżanem i Gruzją. Ta ostatnia podpisała 27 czerwca 2014 roku nową umowę stowarzyszeniową z UE, dlatego układ pierwszej generacji przestał mieć znaczenie dla stosunków dwustronnych z Polską. Dodatkowo, Polska podpisała umowy o współpracy gospodarczej z Republiką Azerbejdżanu 30 marca 2005 roku, z Gruzją – 5 listopada 2007 roku i Armenią – 12 marca 2010 roku. Dokumenty te umożliwiły rozwój wymiany handlowej między partnerami. W latach 90. XX wieku wielkość wymiany była niewielka, często nieodnotowywana przez GUS. Jej ożywienie nastąpiło dopiero w połowie pierwszej dekady XXI wieku. Przeszkodą w zwiększeniu obrotów handlowych były: ograniczona struktura towarów oferowanych do sprzedaży przez Armenię, Gruzję i Azerbejdżan, odległość między partnerami, rozwój handlu z sąsiadami i kontakty handlowe z najbardziej rozwiniętymi krajami UE. Pewną rolę w pogłębianiu zagra-

²¹ Obroty handlowe Polski w 2001 r. i 2012 r.: *Rocznik Handlu Zagranicznego 2002*, GUS, Warszawa 2002, s. 39; *Rocznik Handlu Zagranicznego 2012*, GUS, Warszawa 2013, s. 27.

nicznych kontaktów na rynkach tych krajów odegrały wydziały Promocji Handlu i Inwestycji polskich ambasad oraz Międzyrządowe Komisje ds. Współpracy oraz izby gospodarcze. Nie zdołały one jednak znacząco wpłynąć na zwiększenie współpracy handlowej – najszybciej rozwijała się ona z Gruzją. Obroty handlowe Polski w 2001 roku były największe Azerbejdżanem. Po 11 latach współpracy handlowej ustępowały pod względem wielkości obrotom z Gruzją. Przyczyn należy szukać w niezrealizowanym projekcie przedłużenia rurociągu Odessa-Brody do Płocka i Gdańska, co skutkowałoby zwiększeniem zakupu paliw płynnych. Najlepsze wyniki w handlu z Polską osiągnęła Republika Armenii. Ogólny udział obrotów handlowych Polski z Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją był zbyt niski i nie miał większego wpływu na rozwój kraju.

Streszczenie

Handel zagraniczny Polski, w porównaniu z pozostałymi krajami Kaukazu Południowego, najszybciej rozwijał się z Gruzją. W 2001 roku największe obroty handlowe Polska zanotowała z Azerbejdżanem, a w 2012 roku – z Gruzją. Ogółem obroty handlowe Polski w latach 2001–2012 były większe z Gruzją niż Azerbejdżanem. Stało się tak z powodu niepodjęcia realizacji projektu przedłużenia rurociągu Odessa-Brody do Płocka i Gdańska, co umożliwiłoby zwiększenie zakupu paliw płynnych. Słabsze wyniki w handlu z Polską osiągnęła Republika Armenii. Łączne obroty handlowe Polski z państwami Kaukazu Południowego w 2001 roku stanowiły 0,005% całości polskich obrotów, a w 2012 roku – 0,045%. Mimo że cechowała je tendencja wzrostowa, to nie miały one większego wpływu na sytuację ekonomiczną Polski.

Słowa kluczowe: Gruzja, Azerbejdżan, Armenia, Polska, handel zagraniczny

EXCHANGE IN FOREIGN TRADE BETWEEN POLAND AND ARMENIA, AZERBAIJAN AND GEORGIA

Summary

Foreign trade of Poland the fastest was developing with Georgia on the background of the South Caucasus countries. In 2001 foreign trade turnovers of Poland were greatest with Azerbaijan, but in 2012 with Georgia. In the period 2001–2012 overall Polish trade turnovers were higher with Georgia than Azerbaijan. It happened because it was not

realized project to extend the Odessa-Brody pipeline to Plock and Gdansk which would enable in future to increase the purchase of fuels. Armenia exhibited weaker results in foreign trade with Poland. In 2001 share of South Caucasus countries in total trade turnovers of Poland accounted for 0.005%, and in 2012 it increased for 0.045%. Although trade exchange was characterized by an upward trend, it had not had a major impact on the economic situation of Poland.

Key words: Georgia, Azerbaijan, Armenia, Poland, foreign trade